

**R. P. Ferdinandi De Castro Palao, Legionensis Soc. Iesv,
Sacrae Theologiae Professoris, Et sanctae Inquisitionis
Qualificatoris & Consultoris; Operis Moralis, De Virtutibus,
Et Vitiis Contrariis, In ...**

Continet Tractatum Serie Vigessimvm-Octavvm De Matrimoniis, &
Sponsalibus, cum Indicibus necessariis

Castro Palao, Fernando de

Lugduni, 1669

Qualiter compellendus est qui renuit implere sponsalia. Pun. 8.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76659](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76659)

est violatio alieni tori, ac proinde neque adulterium. Secundò adulterium definit Consulens in *leg. inter 6 ff. ad leg. Iuliam de adulter.* vt sic accessus ad nuptam, sponsa autem de futuro nupta non est, sed nupti promissa. Tertio ex *leg. 31. Tauri*, quæ est *leg. 4. tit. 20. lib. 8. compilat.* vbi dicitur. Si aliqua mulier estando calada, o desposada por palabras de presente comerrite adulterio. In quibus iudicatur desponsatam per verba de futuro adulterium committere non posse. Atque ita ex communi sententia tradunt Cobarub. *decret. 1. part. n. 8. Henriq. lib. 1. c. 13. n. 4. Coninch. disp. 2.2. dub. 1. n. 4. Sanch. lib. 1. disp. 2. num. 2. Gutierr. de matr. cap. 1. num. 16. & alij innumeri apud ipsos.*

9. Neque obstat lex, si *uxor 1. vers. diuus. ff. Ad leg. Iul. de adulter.* ibi, etiam in sponsa hoc idem (scilicet crimen) vindicandum, quia neque matrimonium qualecunque, neque spem matrimonij violari permittitur, vbi clarè loquitur Consulens de sponsa de futuro, cuius coitus est sicut in vxore vindicandus. Quod verò talis coitus appelletur à Consulente adulterium, probatur ex illis verbis *hoc idem*, quæ cum præcedentibus iungi debent, præcedentia autem erant. Sed in eam vxorem potest maritus adulterium vindicare, quæ vulgaris fuerit. Cùm ergo statim subiungat lex, *hoc idem* vindicandum intelligi debet, de quo antea sermo erat. Cùm autem de adulterio vxoris mentionem fecerit, apertè sub nomine adulterij coitum sponsæ de futuro intelligit, vt tradit Sannient. *lib. 1. select. interpretat. capit. 5. ar. 1. Rifuentes in leg. 31. Tauri.* Et Gregor. Lopez, *leg. 1. tit. 17. part. 7. verbo desposada.* Non inquam obstat, nam vt rectè Cobarub. Sanch. Gutierr. *loc. allegat.* asserunt verba *hoc idem* non debent totum quod in præcedenti clausula continetur implicare; satis enim est, quod illius rationem communem implicent, præsentique hunc sensum, hoc idem iniuriæ crimen, siue adulterium appelletur, siue non; in sponsa de futuro vindicandum est, licet non eo rigore vindicetur, ac vindicatur adulterium.

10. Aduertunt tamen Egid. de Coninch. *dictis disp. 2.2. dub. 1. num. 7. Sanch. lib. 1. disp. 2. num. 8. Gutierr. de matr. cap. 1. num. 22. & nos diximus tract. de benefic. disp. 4. part. 1. §. 1. n. 3.* filios conceptos ex coitu cum desponsata de futuro non esse spiritus, sed naturales; quia validè, esto illicitè matrimonium inter ipsos contrahi potest.

PVNCTVM VIII.

Qualiter compellendus qui renuit implere sponsalia?

1. Compelli potest tum in foro conscientie, tum in foro externo, & iudiciali.
2. Prius monendus est, & postea compellendus c. nisiuris, carcere, alijque penis.
3. Compulsio debet esse moderata.
4. Fit satis obiectionibus.
5. Si causa subest dissoluendi sponsalia non est cogendus, debet autem causa iudicialiter cognosci.
6. Index Ecclesiasticus, & Saccharis compellere resistentem possunt.

Dupliciter resiliens ab sponsalibus compelli potest, primò in foro conscientie, secundò in foro externo, & iudiciali. In foro conscientie iniuste ab sponsalibus resiliens compellitur negatione sacramentorum, vt potè qui à peccato mortali non vult desistere: de qua coactione vide dicta de Sacramento in genere, quia hæc communis est omnibus in peccato existentibus. De coactione verò in foro externo, & iudiciali per carcerem, per excommunicationem, alijque censuras, doctores in varias sententias diuisi sunt, vt videre est apud Sanch. *lib. 1. disp. 29. Gutierr. de iuram. capit. 5. num. 4. & lib. 1. canon. quest. 18. num. 10. & de matrim. capit. 15. num. 2.* Alij negant resistentem prædictis penis esse cogendum, sed tantum monendum ex *capit. requisit. de sponsalib.* Alij affirmant esse cogendum, si monitis non acquieuerit ex *capit. ex literis el. 2. de sponsalib.* Alij veramque sententiam conciliant, vt sententia negans esse cogendum intelligatur in sponsalibus non iuratis: sententia verò affirmans cogendum esse, intelligatur de sponsalibus iuratis.

2. Cæterum sine sponsalia iurata sint, siue non, sponsus absque legitima causa de sponsalibus recedens monendus prius est per iudicem, vt desistat à recessu, & promissis satisfaciatur, sin minus compellendus est carcere, excommunicatione, alijque penis, vt colligitur expressè ex *cap. ex literis el. 1. de sponsal.* ibi, quia contra iuramentum venire periculosum est mandamus, vt eum moneas, & si monitis non acquieuerit, censura compellas, vt in vxorem recipiat, & tradunt Cobarub. *decret. 1. part. cap. 4. n. 3. Henriq. lib. 1. capit. 13. num. 4. Coninch. disp. 2.2. dub. 2. Layman. lib. 5. tract. 1. c. capit. 1. num. 4. Basl. Ponce. lib. 1. c. 4. num. 2. Sanch. Gutierr. loc. alleg.* vbi innumeros referant. Ratio ea est,

quia iudex ex officio tenetur procurare, ne subditi iniuriam patiantur, neve ius eis debitum denegetur. Vnde si à subditis iniuriam patientibus requisitus iuravit, vt iniuriarum compellat, ne sic in iniuria facienda prosequatur obligatus est ea compulsione vt, quam prudenter iudicauerit necessariam esse ad prædicta iniuriarum remotionem. At ab sponsalibus resiliens siue causa grauem irrogat parti quæcum contraxit; potest ergo à iudice compelli, vt ab ea iniuria desistat, & sponsalia impleat. Quod æquè procedit siue sponsalia iurata sint, siue non, nam in omnibus obligantur sponsus sibi inuicem concessum non denegare, & licet textus in *cap. ex literis* iuramentum ponderare v. deat; decisio tamen non iuramento nititur, sed sponsalium, quæ de factò iurata fuerunt obligationi, tamen si factus cogendi sunt sponsus, sponsalia iurata sunt, & strictissime, si puella sub ea fide defflorata est. Neque hæc coactio libertati matrimonij obest, quia voluntariè se illi subicit, cum matrimonium promissit, ac proinde non est coactio iniusta, & ab extrinseco, quæ matrimonium impedit, sed coactio iusta, & ab intrinseco proveniens, quæ libertatem matrimonij non minuit.

3. Monent tamen pluribus relatis Sanch. *disp. 29. num. 7. Gutierr. de iuram. cap. 5. num. 4. & de matr. cap. 1. num. 2. Cobarub. decret. 1. part. cap. 4. initio. num. 5. Coninch. disp. 2.2. dub. 1. num. 10.* iudicem procedere debere non præcia compulsione, sed moderata, *argum. cap. requisit. de sponsalib.* ibi, cum matrimonia libera esse debeant, monenda est potius, quam cogenda, cum coactiones difficiles soleant exitus habere. Quinimo si iudex intelligat nihil profuturum excommunicatione, ab illa imponenda abstinere debet. Quod si ea imposta videat iniuste censuram prodesse, sed sponsus pertinacem esse, ab ea abolere delinquentem debet, ne ea coactus consensum figat, & sponsa defflorata discat.

4. Neque aduersus supra dicta obstat textus in *leg. stipulatio. §. Causus. ff. de verborum obligat.* decidens in obligationibus facti neminem compelli, sed solum interesse liberari. Nam prædicta lex intelligi debet de factis, quæ estimationem recipiunt: Horum enim obligatio ex tacita voluntate contractantium non est ad factum præcisè, quia factum ab iouo non rectè præstat, sed est obligatio ad factum, vel ad illius interessè. Secus est de factis, quæ nullo præcio compensari possunt, vt sunt sponsalia, & matrimonium, horum enim obligatio ad factum præcisè est, non ad factum, vel ad interessè, cum nullo interesse æquari possint.

Neque item obstat textus in *cap. 2. de sponsalib.* asserens resistentes inducendos esse, & omnibus modis inducendos, vt sponsalia exequantur. Cùm ergo nullum verbum de coactione fecerit, videtur inferri coactione non esse veniendam. Non inquam obstat, quia in prædicto calu verissimum est nullam coactionem adhibendam esse; quia prædicta sponsalia ex mutuo consensu dissoluntur, vt colligitur ex illis verbis: *Si autem se adinuicem admittere noluerint.* Ad sponsalia autem quæ ex mutuo consensu dissoluntur non coactione, sed monitione ne dissoluatur, vtendum est. Quod si monitis non acquieuerit sponsus, patienter toleranda est eorum inconstantia non tanquam malum, sed tanquam minus bonum, vt bene Cobarub. *4. decret. 1. part. cap. 5. §. 1. in principio.* Nec denique obstat textus in *cap. requisit. de sponsalib.* vbi ne matrimonia coacta sint, nec difficiles exitus habeant, monitione potius quam coactione vtendum esse dicit. Nam ex prædicto textu non colligitur vtendum coactione non esse, potius contrarium manifestè colligitur, vtendum inquam esse coactione, secundariò tamen, & minus principaliter; nam præcipuè monitione vtendum est. Quod si monitio non profuerit, vt poterit iudex coactione, moderata tamen; & ad aliquod breue tempus, non absoluta, & in perpetuum.

5. Illud verò existimo certum, si causa rationabilis adest dissoluendi sponsalia, nullatenus resistentem cogendum esse, vt definitur in *cap. ex literis de sponsalib.* ibi: nisi rationabilis causa obstitit, quia eo casu non recedit iniuste: sed iuste. Quam causam est Sanch. *lib. 1. disp. 29. num. 6.* existimet non esse opus iudicialiter cognosci, sed satis esse iudicem ex iis quæ præ oculis habet, eam intelligat; verius existimo cognitionem iudicalem necessariam esse, nam cum ex officio obligatus sit compellere recedentem absque causa, nequit ab hac obligatione publica liberari, nisi ex causa authenticè probata. Præterquam quod nolens compellere cum sit à parte requisitus, manifestè indicat vel recedentem ita in malo proposito pertinacem esse, vt nullo modo credatur curandum, vel sufficientem causam recedendi habere, debet ergo iudicem nolle suæ obligationi satisficere. Debet ergo causam committit compulsio publicè constare, sicut constat compulsio commissio. Atque ita docent Petr. de Ledsin. *de matr. question. 43. art. 1. dub. 3. Gutierr. de matr. cap. 1. num. 2. circa finem. Basl. Ponce. lib. 1. c. 4. num. 5. in fine.*

6. Index autem compulsionis est tam ecclesiasticus, quam secularis, utique enim compellere potest resiliens, ut contra dicitur observet, tamen contractus iuramento firmatus sit. Excepit tamen nisi de valore sponsalium, aut de causa dissolutionis illa sit moueatur, quippe eo casu solus ecclesiasticus procedere potest: quia non de facto scilicet sponsalium executione, sed de iure illorum, quod est spirituale agitur, & quia id regulariter contingit, ideo lex regia 7. tit. 1. part. 4. inquit. Esta a premia debe ser fecha por la Santa Iglesia. Vt notatur Abbas cap. ex litteris et 2. de sponsalib. num. 4. Roseila verb. sponsalia n. 3. Brunell. de sponsalib. conel. 16. n. 6. Sanch. lib. 1. disp. 29. num. 9. Basili. lib. 12. cap. 6. num. 5. sine. Gutier. de matr. cap. 35. num. 8.

PUNCTVM IX.

De pena in sponsalibus, seu matrimonii adiecta pro firmitate eorum obligatione.

- 1. Nemini obligari potest sub pena soluenda.
- 2. Hanc prohibitionem habere locum in resiliens iniuste communi sententia affirmata.
- 3. Sed oppositum censetur.
- 4. Affirmant plures penam appositam sponsalibus iuramento firmari.
- 5. Alij censent obligare iuramentum, sed non firmari promissionem.
- 6. Verus est nec iuramentum firmare promissionem, nec esse obligatorium.
- 7. Situantur opposita fundamenta.
- 8. Affirmat Sanch. penam solutam retinori posse, dum non petitur.
- 9. Distinctione respondetur.
- 10. Refertur triplex opinio, an contrahentes possint transgredere de satisfactione d'anni ex excessu proueniens.

1. Certum est apud omnes neminem obligari posse ad matrimonium sub aliqua pena soluenda, id enim pactum prohibendum, & annullatum est in cap. Gemma mulier. 29. de sponsalib. ibi. Cum itaque matrimonia libera esse debeant, & ideo talis stipulatio propter penam interpositionem sit merito improbanda, mandamus, quatenus si est ita, eandem B. vt ab extorsione praedictae penae delicta, Ecclesiastica censura compellat. Idem traditur in leg. Titia 134. ff. de verb. obligat. & leg. fin. Cod. de sponsalib. leg. 3. tit. 11. part. 4. & leg. 39. tit. 11. part. 5. Quod ad verum est, vt quilibet penae appositio inter sponsorum cognatus, & amicos, tutores, vel dominos nisi matrimonium contrahatur irrita sit, quia horum damnus sponsorum damnus est, sponsosque mouere potest ad contrahendum. Secus si inter extraneos motu proprio (& non ex mandato sponsorum aut illorum parentum) pena appositae esset ob contrariam rationem, vt pluribus firmat Sanch. lib. 1. de sponsal. disp. 10. n. 2. Gutier. de matr. cap. 17. n. 2. Quae hanc prohibitionem & irrationem impedit quod pena appositae licet sit, quia iura indistincte prohibent penam in sponsalibus apponi, & quilibet pena quantumvis minima ex se libertatem ad matrimonium requisitam diminuit. Quod si in aliquo casu ea libertas non minuitur, per accidens est quod iura non attendunt, sed ea quae frequentur contingunt spectant, vt bene tradit Abbas dicto cap. Gemma num. 8. Cobartub. ad litem. 2. part. cap. 3. §. 7. num. 5. Gregor. Lop. leg. 39. tit. 11. part. 5. vers. la pena. Sanch. disp. 30. num. 11. Gutier. de matr. cap. 17. num. 5.

2. Triplex tamen est difficultas, an prohibitio praedictae penae locum habeat in resiliens ab sponsalibus iniuste, & per se? Communis sententia affirmat, quia relati textus praecipue in cap. Gemma indistincte prohibent penae interpositionem, ne matrimonij libertas minuat.

3. Oppositum tamen probabilius existimo cum Aegid. de Coninch. disput. 22. dub. 5. conel. 2. num. 29. Suar. tom. 2. de relig. lib. 2. de iuram. capit. 23. numer. 5. Gab. Vals. opus. de res. lib. 2. dub. 2. numer. 28. Layman. lib. 5. tractat. 10. capit. 1. num. 8. Basili. Ponce lib. 11. de sponsalib. cap. 19. n. 8. Gotto in leg. Titia ff. de verb. obligat. verbo, quia inhonestum.

Ratio est, quia nec iure naturali, nec positio prohibetur penam apponi iniuste resiliens. Quod sic proba: Et quidem de prohibitione a iure naturali facta certum est, cum haec pena matrimonij libertatem non impediatur, vt pote quae non ab alio, sed ab ipsismet contrahentibus ortum habeat, cuius solutio non se voluntate sed subiecerunt. Positio autem iure solam prohibetur apponi iniuste resiliens, vt constat ex dicta leg. Titia de verborum obligat. & ex dicta leg. fin. Cod. de sponsalib. A nequo enim iure Romanorum concessum erat non solum ab sponsalibus resiliens, sed etiam matrimonio contracto renuuciare, seu diuortium instituire, modo resiliens

Fera, de Castro, Sum. Mor. Part. V.

vellet penam legibus statutam subire, scilicet amissionem arrhae, dotis, & donationis propter nuptias, vt habetur leg. 1. Cod. de sponsalib. & ino riu. ff. de diuortijs, & leg. neque ab initio Cod. de diuortijs, vbi ne matrimonia ad necessitatem transferrentur, statutum erat, ne alia pena contrahentes altringerentur, vt habetur leg. si stipulatio, ff. de verb. obligat. Caterum cum lege Evangelica haec libertas recedendi ab sponsalibus, & matrimonio sublata sit, merito sublata est prohibitio apponendi penam iniuste resiliens, vt statutum est in Nouella 18. Leonis Imperatoris, in qua Iste Gotofredo abrogatur dispositio leg. Titia 134. ff. de verb. obligat. in ea namque Nouella inquit Imperator. At sane ne vt fieri allet, sponsalia sursum, & deorsumque ferantur. Hoc mihi quemadmodum dixi maiorem obtinere vim videtur: solus enim arrhae perditio, quae in eum qui dedit, ac deinde sponsalibus non acquiescit constituta esse iusque in duplum restitutor, quam multam is qui arrham accepit, deindeque in pacto conuento non petiit, sustinet, vt propter penae leuitatem ad pactorum rescissionem qui id facere cogitant facilius ferantur, facit. At ex pacto de finitae penae grauius damnum sibi obtinere videns inconstans ille tardior omnino ad diuellenda sponsalia fiet. Quod sane non etiam nuptialibus contractibus magis conducibile fore animaduertentes quod ex consuetudine fieri solet, in legitimam constitutionem traducimus. Ex arrhae liquidem perditioe faciles sponsalium cuersiones video, ex penae persequutione non item. Nam grauius duplum pactio enim constituit penae arrha maior potius, atque grauior est, vel inuitum inhibens animi inconstantiam acquiescere illis, quae antea de sponsalibus placuerunt compelleret. Haec tamen Imperator. Id ipsum constat ex cap. Gemma de sponsalib. vbi sponsalia contracta erant ante septennium a quibus licet poterat contrahens resiliens, ideoque iustum non erat penae solutione obligari ad perseverandum in sponsalibus. Nullus ergo textus est, quo prohibeatur penam imponi iniuste resiliens, sed solum resiliens iuste. Neque item ex ratione decidendi textus in cap. Gemma de sponsalib. colligi potest penam imponi non posse iniuste resiliens, quippe textus mouet ad prohibendum penam, ne matrimonio contrahendo libertas adimatur, vel aliquo modo minuat; at ex eo quod iniuste resiliens penae solutione moueatur matrimonium celebrare, non minuitur eius libertas, sicuti minuitur ex eo quod excommunicatione, carceris reclusionem, penae pecuniariae exactione compellatur. Tum quia compellitur ad id quod iure naturali, & diuino astrictus est. Tum quia iure ipso nullam habet potestatem, seu libertatem a matrimonio abstinenti. Ego nulla est libertas licita, & honesta, quae praedicta solutione penae minuat. Praeterea conuentione de soluendis arrhis duplum, vel quadruplum statuta iure civili iniuste resiliens non corrigitur ex dicto cap. Gemma, vt tradunt omnes ex communi sententia. Sed haec est quaedam pena, & grauior forte quam ea quae saepe ex conuentione partium imponitur, ergo penae appositio iniuste resiliens nec minuit matrimonij libertatem, neque vilo modo prohibita est. Deinde licitum est teste Sanch. lib. 1. disput. 30. num. 9. & 10. Gutier. de matr. cap. 17. num. 7. & 8. penam apponere, ne coniuu concubinam habeat, neve absque causa legitima diuortium faciat, quia haec in fauorem matrimonij cedit, ergo etiam licita est penae conuentione, ne ab sponsalibus sine causa diuertat, siquidem haec conuentione in matrimonij promissio fauorem cedit.

4. Secunda difficultas est, an penae appositae iniuste resiliens, & secundum communem sententiam resiliens iniuste firmetur iuramento, vel saltem debeatur eo iuramento appositae? Plures relati a Sanch. lib. 1. disp. 32. num. 20. quos sequitur Coninch. disp. 22. dub. 5. n. 25. affirmant non solum iuramentum de soluenda pena obligare ad illius solutionem, sed promissionem factam firmare: quia haec promissio non videtur primario prohibita ob bonum publicum, sed ob bonum priuatum, ne resiliens penae solutione ductus matrimonium minus liberet contrahat. At quoties ob bonum priuatum primario actus prohibetur, iuramento confirmari potest, vt pluribus firmat Sanch. lib. 1. disp. 32. n. 8. Secundo haec promissio soluendi penam, esto sit contra bonos mores civiles, non tamen contra bonos mores naturales, non enim iure naturae prohibita est, ergo firmari iuramento potest. Tertio promissio soluendi pecuniam ludo victo amissam irrita est iure positio, & tamen iuramento firmatur, quia nullam turpitudinem continet, ergo similiter firmari poterit promissio penae sponsalibus appositae.

5. Alij vero, scilicet Alexand. de Neuo, dicto cap. Gemma de sponsal. n. 10. Humbertus de Boueco reperit. Auth. Sacram. pubertum num. 133. Cod. si aduersus. Molin. Iesuita tom. 2. de iustit. tract. 2. disput. 151. pagin. 863. Lessius lib. 2. capit. 17. dub. 7. numero 76. sentiant praedictum iuramentum obligare, tamen promissionem non firmet. Mouentur, quia esto promissio de soluenda pena in sponsalibus appositae peccatum sit vt pote prohibita in dicto cap. Gemma, at solutio

B illius